
STĂPÂNI FUNCIARI ÎN ȚINUTUL NEAMȚ ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XV-LEA. VORNICII OANĂ DE LA SUCEAVA ȘI VLAD DE LA PÂRÂUL ALB*

de Paul Daniel Nedeloiu

Prezentul studiu este rezultatul unei mai vechi preocupări în ceea ce privește cercetarea istoriei medievale a ținutului Neamț, concretizată anterior prin mai multe articole referitoare la această temă, publicate fie în revista studențească *Opțiuni Istoriografice*¹, fie în revista editată de APIR, *Magister*², direcție de cercetare care în prezent constituie subiectul tezei noastre de doctorat.

De data aceasta, prin studiul prosopografic de față, am căutat să reconstituim evoluția socială, politică și economică a unor mari dregători din secolul al XV-lea, care au stăpânit, printre altele, și domenii funciare în ținutul Neamț. Este vorba despre vornicii Oană de Suceava și Vlad de la Pârâul Alb, boieri ce s-au bucurat de o mare importanță în vremea voievodului Alexandru cel Bun, ei fiind atât dregători (vornici), cât și membri ai Sfatului Domnesc. Modelul acestui tip de cercetare (prosopografie) a fost introdus în istoriografia românească de circa un

* Această lucrare a fost susținută de Fondul Social European în România, sub responsabilitatea Autorității de Management pentru Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 [grant POSDRU/88/1.5/S/47646], căruia îi mulțumim pe această cale! / *This work was supported by the European Social Fund in Romania, under the responsibility of the Managing Authority for the Sectorial Operational Program for the Development of the Human Resources 2007-2013 [grant POSDRU/88/1.5/S/47646], to whom we thank this way !*

¹ P.D. Ojică, *Valea Albă din ținutul Neamț în secolele XV-XVII. Proprietatea boierească*, în *Opțiuni Istoriografice*, I.1, Iași, 2000, p. 61-66.

² P.D. Nedeloiu, *Mănăstirea Neamț, izvor de cultură românească în Moldova secolului al XV-lea*, în *Magister*, nr. 3, noiembrie 2006, p. 90-93; Idem, *Mari proprietari funciari în ținutul Neamț din secolul al XV-lea până la jumătatea secolului al XVIII-lea*, în *Magister*, nr. 4, aprilie 2007, p. 50-52.

deceniu, de către Maria Magdalena Szekely, prin intermediul tezei sale de doctorat – *Sfetnicii lui Petru Rareș*³, model la care am subscris și noi.

Trebuie spus, dintru început, faptul că unii dintre marii boieri care au deținut domenii în ținutul Neamț au avut astfel de proprietăți și în alte ținuturi, motiv pentru care am căutat să descoperim toate posesiunile acestora, pentru a ne putea face o imagine mai clară asupra importanței stăpânilor nemțene pentru acei boieri.

În dicționarul său, Nicolae Stoicescu⁴ avea să sintetizeze principalele date despre marii dregători din Țările Române, incomplete însă, datorită faptului că la acea vreme nu se publicaseră decât două dintre colecțiile de documente – *DRH* pentru Moldova (și acelea referitoare la secolul al XVII-lea)⁵ și *DIR* – ambele, așa cum se știe, alcătuite în grabă în anii '50 ai secolului trecut, la ordinul nomenclaturii comuniste, fiind lacunare, iar multe documente rămânând nepublicate.

Baza cercetării de față o constituie actele de stăpânire funciară, publicate în diferite colecții de izvoare medievale⁶, dar și unele documente inedite, descoperite la Direcția Județeană a Arhivelor Statului din Iași. Suntem conștienți de faptul că lucrarea noastră nu este una exhaustivă, oricând putând fi descoperite noi documente în fonduri arhivistice, din păcate, încă neinventariate și, în felul acesta, imposibil de cercetat.

În final, la anexe, am atașat o listă a satelor stăpânite de acești boieri în ținutul Neamț, dar și în alte ținuturi (*Anexa 1*), precum și o hartă a ținutului Neamț, în prima jumătate a secolului al XV-lea, în care am inserat domeniile funciare ale acestora (*Anexa 2*).

1. OANĂ VORNIC

1. Familia

Boierul Oană⁷, cunoscut în documentele vremii și sub numele de „*Ion vornic*”⁸, „*Ioan vornic*”⁹, „*Ioan vornic de Suceava*”¹⁰, „*Oană vornic de*

³ M.M. Szekely, *Sfetnicii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Iași, 2002, p. 34.

⁴ N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, 1971 (în continuare – N. Stoicescu, *Dicționar...*).

⁵ *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. XIX (1626-1628), întocmit de Haralambie Chirca, București, 1969; vol. XXI (1632-1633), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, 1971 (în continuare – *DRH*).

⁶ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor, (1451-1510)*, vol. II, partea 2 (ed. Nicolae Densușianu), București, 1891; Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. XXV, Iași, 1895; Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. III, Iași, 1907; M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, 1931; *Documente privind istoria României, A. Moldova*, vol. I – *Veacul XIV- XV*, vol. II – *Veacul XV*; *DRH, A. Moldova*, vol. I (întocmit de C. Cihodaru et alii), vol. II (întocmit de L. Șimanschi et alii), vol. III (întocmit de C. Cihodaru et alii); *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, vol. I și Supl. I, 1975; *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași*, vol. I (întocmit de V. Isac), București, 1989.

⁷ *DRH, A. Moldova*, vol. I, 1975, nr. 22, p. 32; nr. 23, p. 34; nr. 24, p. 36; nr. 25, p. 37.

Suceava”¹¹, „*Ion de la Tulova*”¹² sau „*Oană de la Tulova*”¹³, este menționat pentru prima dată într-un act din 28 iunie 1401, fiind prezent pe lista sfetnicilor lui Alexandru cel Bun, având dregătoria de vornic.

Despre familia sa știm unele lucruri, documentele destul de lapidare ale epocii transmițându-ne totuși anumite detalii în această privință. În actele care îl prezintă pe Oană ca fiind în viață, membru în sfatul domnesc, este invocată uneori și credința copiilor acestuia¹⁴. Nu li se oferă însă și numele. Dintr-un singur document, din anul 1429, după ce Oană nu mai apare în sfatul domnesc, aflăm că acesta a avut trei fii: Lazăr, Stanciul și Costea¹⁵.

Primii doi, Lazăr și Stanciul, au deținut atribuții în statul moldav. Astfel, Lazăr a fost sfetnic între anii 1432¹⁶ și 1444¹⁷, timp în care este amintit o singură dată și cu dregătoria de vornic (la 27 august 1436¹⁸). De asemenea, a îndeplinit atribuția de sfetnic și în anul 1449¹⁹, apoi între 1452²⁰-1453²¹, în timpul lui Alexăndrel voievod și în timpul lui Petru Aron vodă, între anii 1455²² – 1456²³. Probabil că Lazăr a preluat, din moștenirea primită de la tatăl său, satul Tulova, unele documente amintindu-l sub numele de „*Lazăr de la Tulova*”²⁴. El a avut o fiică, pe Ana, căsătorită cu Șandru, pârcălab de Roman între anii 1492-1508²⁵, împreună cu care a avut un fiu, pe Sima²⁶.

Fratele lui Lazăr, Stanciul, alături de care este menționat în multe din documente, a fost și el sfetnic fără dregătorie între anii 1432²⁷- 1436²⁸, în 1444²⁹,

⁸ *Ibidem*, nr. 35, p. 50.

⁹ *Ibidem*, nr. 13, p. 20.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 33, p. 47.

¹¹ *Ibidem*, nr. 22, p. 32.

¹² *Ibidem*, nr. 58, p. 84.

¹³ *Ibidem*, nr. 60, p. 87.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 22, p. 32; nr. 23, p. 34; nr. 36, p. 51; nr. 52, p. 77; nr. 53, p. 78; nr. 54, p. 80; nr. 56, p. 82; 58, p. 84; nr. 60, p. 87; nr. 61, p. 89.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 90, p. 135.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 107, p. 158.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 250, p. 354.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 161, p. 225.

¹⁹ *Ibidem*, vol. II, 1976, nr. 4, p. 6.

²⁰ *Ibidem*, nr. 16, p. 18.

²¹ *Ibidem*, nr. 25, p. 32.

²² *Ibidem*, nr. 47, p. 66.

²³ *Ibidem*, nr. 58, p. 86.

²⁴ *Ibidem*, vol. I, nr. 231, p. 327.

²⁵ N. Stoicescu, *Dicționar* ..., p. 286.

²⁶ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 281. De asemenea, vezi și M. Costăchescu, *Neamul lui Oană, dvornic de Suceava, și satele lui*, în *CI*, 1929-1931, p. 41-79.

²⁷ *DRH, A. Moldova*, vol. I, nr. 107, p. 158.

²⁸ *Ibidem*, nr. 150, p. 207.

²⁹ *Ibidem*, nr. 250, p. 354.

1452³⁰-1456³¹, 1459³²-1465³³, 1470³⁴-1479³⁵. El a îndeplinit însă și dregătorii: mai întâi a fost vistier, în 1435³⁶, apoi postelnic, în intervalul 1436³⁷-1443³⁸ și, în final, pârcălab de Cetatea Albă, dregătorie în care apare în 1453³⁹, 1456⁴⁰ și în intervalul 1466⁴¹-1470⁴².

Ultimul dintre cei trei fii ai lui Oană, Costea, nu a deținut nici o dregătorie, nefiind prezent nici în rândul membrilor sfatului domnesc.

Lazăr și Stanciul au îndeplinit și sarcini ce priveau politica externă a Țării Moldovei, ei fiind prezenți și în diferite acte externe ale vremii. Ei au făcut parte dintre acei boieri moldoveni care la data de 4 iunie 1433⁴³ promiteau, printr-un act de supunere, regelui Poloniei, Vladislav al II-lea Jagello, că vor respecta angajamentele făcute de către Iliăș voievod și de înaintașii acestuia, act confirmat și la 19 septembrie 1436⁴⁴, la Liov, față de noul rege Vladislav al III-lea Jagello. Același angajament l-au înnoit la data de 22 august 1448⁴⁵ la Hotin față de regele polonez Cazimir al IV-lea Jagello, de această dată în timpul voievodului Petru al II-lea. În toate aceste acte sunt prezenți cei doi frați, semn al încrederii de care se bucurau din partea voievozilor amintiți, dar și a importanței lor în politica externă a statului moldovean.

Mai mult, în vremea lui Ștefan cel Mare, Stanciul, pe atunci pârcălab de Cetatea Albă, s-a bucurat de privilegiul de a fi numit de voievod „*sfetnicul nostru cel mai de frunte*”⁴⁶. Este vorba de un act din 28 iulie 1468, prin care Ștefan cel Mare oferea un salvconduct boierului Mihail, fost logofăt, invitându-l să revină în

³⁰ *Ibidem*, vol. II, nr. 16, p. 18.

³¹ *Ibidem*, nr. 61, p. 92.

³² *Ibidem*, nr. 85, p. 122.

³³ *Ibidem*, nr. 129, p. 186.

³⁴ *Ibidem*, nr. 169, p. 254.

³⁵ *Ibidem*, nr. 218, p. 332.

³⁶ *Ibidem*, vol. I, nr. 117, p. 169.

³⁷ *Ibidem*, nr. 152, p. 210.

³⁸ *Ibidem*, nr. 231, p. 327.

³⁹ *Ibidem*, vol. II, nr. 26, p. 35.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 60, p. 90.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 131, p. 187.

⁴² *Ibidem*, nr. 168, p. 252. Vezi și: I.C. Miclescu-Prăjescu, *Boeri moldoveni din veacul al XV-lea. Stanciu pârcălab de Hotin și Stanciu Marele*, în *RIR*, tomul VII, 1937, p. 363-370; M. Costăchescu, *Arderea Târgului Floci și a Ialomitei în 1470. Un fapt necunoscut din luptele lui Ștefan cel Mare cu muntenii*, Iași, 1935, p. 30-32.

⁴³ M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, *Viața Românească*, 182, Iași, 1932, p. 651.

⁴⁴ *DRH, A. Moldova*, vol. II, nr. 202, p. 702.

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 216, p. 739.

⁴⁶ *Ibidem*, nr. 152, p. 222. Prin acest document se atestă calitatea sa de „prim-sfetnic”, în timpul voievodului Ștefan cel Mare.

țară din Polonia, asigurându-l că l-a iertat. Cu această ocazie este amintită solia cu care fusese însărcinat pârcălabul de Cetatea Albă, Stanciul, la curtea regelui polonez Cazimir al IV-lea Jagello, acesta din urmă solicitându-i voievodului moldovean să-l ierte pe boierul Mihail. Documentele vremii îl amintesc printre sfetnici și pe fiul lui Stanciul, Mârza, în intervalul 1468⁴⁷-1476⁴⁸, alături de tatăl său.

În concluzie, o familie care a dat Țării Moldovei patru sfetnici și dregători în secolul al XV-lea, a căror prezență constantă în sfat demonstrează importanța de care s-a bucurat în epocă neamul lui Oană vornic.

Reședința vornicului Oană se afla la Tulova, ținutul Suceava, unde deținea domenii funciare, însă fiii acestuia mai aveau o curte ce se afla în sudul actualului județ Neamț, în satul Siliștea⁴⁹, zonă în care avea un întins domeniu.

II. Carieră

Așa cum am precizat, cariera politică a boierului Oană a început în anul 1401⁵⁰ iunie, 28, când este menționat în sfatul domnesc al lui Alexandru cel Bun în calitate de vornic. Din documente ulterioare aflăm că era vornic de Suceava⁵¹. Uneori, în documente nu se mai trece și locativul „de Suceava”, fiind pomenit doar cu dregătoria de vornic (în 16 cazuri⁵²). În această dregătorie este menționat până la data de 16 februarie 1424⁵³. După această dată el se menține în sfatul domnesc, fără dregătorie, până la 12 mai 1425⁵⁴, când este menționat pentru ultima oară ca fiind în viață. Câtă vreme a mai fost doar sfetnic fără dregătorie, el este amintit sub numele de „*Ion de la Tulova*”⁵⁵ sau „*Oană de la Tulova*”⁵⁶, semn că se retrăsese la reședința proprie, probabil datorită bătrâneții, dar se apela în continuare la credința și serviciile sale. În semn al importanței de care se bucura între sfetnicii lui Alexandru cel Bun, vornicul Oană poartă uneori și titlul de „jupan”⁵⁷, în timp ce, în aceleași documente, alți membri ai sfatului domnesc sunt numiți, după moda poloneză, doar „pani”⁵⁸.

⁴⁷ *Ibidem*, nr. 153, p. 224.

⁴⁸ *Ibidem*, nr. 206, p. 313.

⁴⁹ *Ibidem*, vol. I, nr. 90, p. 135.

⁵⁰ *Ibidem*, nr. 13, p. 20.

⁵¹ *Ibidem*, nr. 22, p. 32; nr. 23, p. 34; nr. 24, p. 36; nr. 27, p. 39; nr. 29, p. 42; nr. 32, p. 46; nr. 33, p. 47; nr. 38, p. 54; nr. 39, p. 57; nr. 50, p. 74; nr. 56, p. 82.

⁵² *Ibidem*, nr. 13, p. 20; nr. 25, p. 37; nr. 30, p. 43; nr. 31, p. 45; nr. 34, p. 49; nr. 35, p. 50; nr. 36, p. 51; nr. 37, p. 53; nr. 40, p. 58; nr. 41, p. 60; nr. 45, p. 65; nr. 48, p. 70; nr. 51, p. 75; nr. 52, p. 77; nr. 53, p. 78; nr. 54, p. 80.

⁵³ *Ibidem*, nr. 56, p. 82.

⁵⁴ *Ibidem*, nr. 61, p. 89.

⁵⁵ *Ibidem*, nr. 56, p. 82.

⁵⁶ *Ibidem*, nr. 60, p. 87; nr. 61, p. 89.

⁵⁷ *Ibidem*, nr. 37, p. 53; nr. 38, p. 54; nr. 41, p. 60.

⁵⁸ *Ibidem*.

III. Stăpâniri funciare

Domeniul funciar al marelui boier Oană vornic era unul dintre cele mai vaste la acea vreme, el stăpânind sate, iazuri, păduri și seliști în diferite zone ale Țării Moldovei, atât la vest cât și la est de Prut. În apropierea Sucevei, unde își exercita dregătoria de vornic, el deținea satele Tulova, Stroinți, Zaharinți și Litanăuți⁵⁹; în ținutul Neamț stăpânea o serie de sate plasate în partea sudică a acestuia: Seliștea (actualul Siliștea⁶⁰, situat pe Orbic, în comuna Români, județul Neamț), Zagoreni (lângă actualul Goșmani, comuna Români, județul Neamț⁶¹), satul „unde a fost Bașea” (lângă satul actual Români, comuna Români⁶²), Costinți (sat la gura Orbicului, care din secolul al XVII-lea s-a numit Prăjești⁶³, astăzi în comuna Secuieni, județul Neamț), Moiești, „la Lucaș” (azi Hoisești, comuna Mărgineni, județul Neamț⁶⁴), Plopești (în actuala comună Mărgineni⁶⁵), Dumitrești, „mai jos de iaz” (în comuna Mărgineni⁶⁶) și Cărbunești, „la Văratec” (lângă Goșmani, comuna Români⁶⁷).

Toate aceste sate sunt menționate într-un document din 3 iunie 1429⁶⁸, prin care voievodul Alexandru cel Bun confirma fiilor lui Oană vornic – Lazăr, Stanciul și Costea –, „dreptcredincioasa vislujenie a tatălui lor”⁶⁹. Un document emis de același voievod, din 25 aprilie 1420⁷⁰, conține informații despre alte stăpâniri funciare ale lui Oană: vodă îi dăruia la acea dată 10 sate la est de Prut: Cornești, Miclăușeni, Loznova, Săcăreni, Vorniceni, Dumești, Lavrești, Țigănești (toate în viitorul ținut Lăpușna⁷¹), Sadova și Homicești (în viitorul ținut Orhei⁷²). Deosebit de interesant ni se pare faptul că satele lui Oană, de care dispunea în Neamț, se aflau în hotar unul cu altul, așa după cum și cele 10 de la est de Prut se aflau în aceeași situație, constituind două domenii unitare, lucru nu prea obișnuit în Moldova medievală, cel mai adesea stăpânirile funciare ale boierilor fiind răsfrate.

⁵⁹ *Ibidem*, nr. 90, p. 135.

⁶⁰ *Ibidem*, Indice de nume, p. 494.

⁶¹ *Ibidem*, p. 510.

⁶² *Ibidem*, p. 437.

⁶³ *Ibidem*, p. 449.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 479.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 488.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 457.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 445.

⁶⁸ *Ibidem*, nr. 90, p. 134-136.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 135.

⁷⁰ *Ibidem*, nr. 47, p. 67-68.

⁷¹ Vezi și harta intitulată *Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt*, de Gh. Nicolaev și S. Tabuncic, Chișinău, 2007.

⁷² *Ibidem*.

În dobândirea acestei impresionante averi un rol important a avut, desigur, atât dregătoria deținută vreme de 13 ani, cât și prezența în sfat vreme de 14 ani, semn al încrederii pe care i-a acordat-o voievodul Alexandru cel Bun, dar și al prestigiului său în rândul boierilor moldoveni.

IV. Activitate de ctitor

Vornicul Oană a fost, așa cum se arată într-un act din 13 aprilie 1415⁷³, ctitorul mănăstirii Humor, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, pe care a înzestrat-o cu toate cele necesare. În prezent, din vechea biserică a mănăstirii, ctitorită în jurul anului 1415, nu au mai rămas decât ruinele⁷⁴, la circa 300 de metri de actuala biserică. De altfel, nici un lăcaș religios construit la începutul secolului al XV-lea nu s-a păstrat până astăzi în forma sa inițială⁷⁵. În jurul anului 1527 această biserică avea să fie distrusă, cauzele rămânând neclare până astăzi⁷⁶. După ruinele ce se văd și în prezent, știm că această primă biserică era din piatră brută⁷⁷, cu planul triconc⁷⁸, având un „pronaos prevăzut cu doi pilaștri masivi în colțurile apusene, probabil meniți să susțină o arhivoltă”⁷⁹. Alexandru cel Bun a contribuit și el la înzestrarea acestei mănăstiri cu sate, dăruindu-i în anul 1415 „*un sat la obârșia Solonețului*” și „*seliștea lui Dianiș*”⁸⁰, iar în anul 1428⁸¹ Seliștea lui Dobrin și încă trei sate, sub Dumbrava Înaltă (comuna actuală Vorniceni, județul Botoșani)⁸², ale căror nume le aflăm dintr-un document de la Ștefan al II-lea, din 18 februarie 1445⁸³: Vorniceni, Anticleștii și Părteștii.

De asemenea, vornicul Oană s-a îngrijit și de înzestrarea materială a mănăstirii Bistrița, în apropierea căreia își avea domeniile nemțene. Astfel, la data de 12 iulie 14<15>⁸⁴, dăruia mănăstirii Bistrița „*satul său, <unde au fost Ma>xim și Voin<ea vă>t<ăman>*”. Acest sat se afla, probabil, în preajma mănăstirii Bistrița, dar, în lipsa unor informații precise, este imposibil să-l localizăm.

⁷³ DRH A. Moldova, vol. I, nr. 40, p. 58.

⁷⁴ N. Grigoraș, I. Caproșu, *Biserici și mănăstiri vechi din Moldova până la mijlocul secolului al XV-lea*, Ediția a II-a, revăzută, București, 1971, p. 44.

⁷⁵ P. Henry, *Monumentele din Moldova de nord de la origini până la sfârșitul secolului al XVI-lea. Contribuție la studiul civilizației moldave*, București, 1984, p. 58.

⁷⁶ Șt. Balș, *Mănăstirea Humor*, Ediția a II-a, București, 1967, p. 6.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ N. Grigoraș, I. Caproșu, *op. cit.*, p. 45.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 40, p. 58.

⁸¹ *Ibidem*, nr. 81, p. 120.

⁸² *Ibidem*, Indice de nume, p. 457.

⁸³ *Ibidem*, nr. 251, p. 355.

⁸⁴ *Ibidem*, nr. 41, p. 60.

2. VLAD DE LA PÂRÂUL ALB

I. Familia

Vlad de la Pârâul Alb este menționat pentru prima dată într-un document din timpul lui Roman voievod, la data de 30 martie 1392⁸⁵, fiind prezent în sfatul domnesc, fără să-i fie precizată dregătoria. Despre familia acestuia, documentele din timpul vieții sale nu ne oferă prea multe amănunte. Știm că a avut mai mulți frați, fapt ce se poate deduce dintr-un act domnesc din 8 martie 1407, unde este invocată „credința panului Vlad vornic și a fraților lui”⁸⁶. Numele unuia dintre acești frați apare într-un document anterior, din data de 1 august 1403, în care, pe lista martorilor din sfat, este invocată „credința panului Vlad și a fratelui său Bogdan” („*Вѣра паНа Владоѡа И брата его, Богдана*”⁸⁷). Într-o copie din anul 1772 a unui document din vremea lui Ștefan I voievod, cu data de 18 aprilie 1397⁸⁸, acest Vlad este menționat în sfat sub numele de „Vlad Sinov”. Editorii colecției de documente interne DRH au apreciat că în documentul original ar putea fi „Vlad, fiul lui...”⁸⁹, iar cel care a făcut copia, cu destule greșeli, „ieromonahul Ilarion rus ot Haracea”, să fi omis să-i scrie și numele tatălui.

Al cui fiu era acest Vlad ne edifică o copie a unui document de la începutul secolului al XVI-lea, din anul 1506⁹⁰, prin care voievodul Țării Moldovei, Bogdan al III-lea, confirma un schimb de sate făcut între boierul Cozma Șarpe postelnic și Iurșa din Tucep împreună cu alte rude. Cozma Șarpe oferea lui Iurșa și rudelor acestuia satul Sofrăcești din ținutul Cărligăturii, iar în schimb, primea satul Șcheia, pe Valea Albă, despre care se spune că se afla „unde au fost curte moșului lor, lui Vlad”⁹¹ (știm că, începând cu anul 1414, după ce și-a pierdut dregătoria de vornic, acest Vlad apare în documente sub numele de „Vlad de la Pârul Alb”⁹², unde își avea probabil curtea⁹³). În același document se face precizarea că acest Vlad și Ilca erau copiii lui Bogdan, care avea uric pentru acel sat de la Alexandru cel Bun⁹⁴, ceea ce ar completa încă două verigi în ceea ce privește familia lui Vlad de la Pârâul Alb: pe tatăl său îl chema Bogdan, ca și pe fratele său, iar numele unei surori era Ilca.

⁸⁵ *Ibidem*, nr. 2, p. 3.

⁸⁶ *Ibidem*, nr. 22, p. 32.

⁸⁷ *Ibidem*, nr. 18, p. 27.

⁸⁸ *Ibidem*, nr. 5, p. 7.

⁸⁹ *Ibidem*, vezi nota 7.

⁹⁰ *Documente privind istoria României, A. Moldova*, vol. I – *Veacul XVI (1501-1550)*, București, 1953, nr. 41, p. 46-47 (în continuare – *DIR*).

⁹¹ *Ibidem*, p. 46.

⁹² *DRH, A. Moldova*, vol. I, doc. nr. 36, p. 51.

⁹³ Istoricul Constantin Burac consideră chiar că acest Vlad de la Pârâul Alb a fost unul dintre primii dregători care și-a avut reședința la Cetatea Neamț, în calitate de pârcălab, însă fără argumente oferite de documente, doar pe baza presupunerilor (vezi: C. Burac, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 2002, p. 96-97).

⁹⁴ *DIR, A. Moldova*, vol. I – *Veacul XVI*, nr. 41, p. 46.

Cei care schimbau satul strămoșului lor erau nepoții lui Vlad și ai Ilcăi: „*Jurșa din Tucep și cu rudenia lui, Micul, ficiorul Lucinii, și alte rude ale lor, ficiorii Micăi: Mamalac Ciochină păhărnicele, și Duma, și Magda, și Sofia, și Marta, și alte rude ale lor, ficiorii Danciului Nădăbrico: Vlad, și Jurja, și Mariia, toți nepoții lui Vlad și a Ilcăi, ficiorii lui Bogdan*”. Totodată, o altă nepoată a acestora, Cerna, vindea aceluiași Cozma Șarpe postelnic, satul Zbârcești, despre care se spune că l-a avut moșul lor Vlad „*de la strămoșul nostru, de la Alexandru vod*”⁹⁵ (Alexandru cel Bun n. n.).

II. Carieră

Vlad de la Pârâul Alb a fost membru al sfatului domnesc între anii 1392⁹⁶ și 1415⁹⁷, la început doar ca sfetnic⁹⁸, apoi ca vornic între anii 1393⁹⁹ - 1400¹⁰⁰ și 1407¹⁰¹ - 1413¹⁰². În anul 1403 el este amintit în sfat ca „*fost vornic*”¹⁰³, ceea ce înseamnă că își pierduse dregătoria, nu însă și calitatea de membru al sfatului domnesc între marii boieri ai Țării Moldovei.

Numele său este trecut pe lista martorilor și în acte privind politica externă a Moldovei, cum este cazul documentului din 6 ianuarie 1395, prin care voievodul Ștefan I își oficializa vasalitatea față de regele Poloniei, Vladislav al II-lea Jagello, unde Vlad vornic este menționat drept garant al credinței domnului față de suzeranul său, printre cei 12 mari boieri moldoveni¹⁰⁴.

În perioada cât a fost sfetnic, 1401-1406, este menționat în documente cu formula „*credința panului Vlad*”; odată cu recăpătarea dregătoriei de vornic, acesta este menționat cu formula „*credința panului Vlad vornic*”, iar din 1414¹⁰⁵, după ce i se retrage dregătoria, este amintit sub numele „*Vlad de la Pârâul Alb*”, până în anul

⁹⁵ *Ibidem*, nr. 41, p. 47.

⁹⁶ DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 2, p. 3.

⁹⁷ *Ibidem*, nr. 41, p. 60.

⁹⁸ *Ibidem*, nr. 2, p. 3.

⁹⁹ *Ibidem*, nr. 4, p. 6.

¹⁰⁰ *Ibidem*, nr. 11, p. 17.

¹⁰¹ *Ibidem*, nr. 22, p. 32.

¹⁰² *Ibidem*, nr. 35, p. 50. Editorii DRH, A. Moldova, vol. I, p. 50, nota 2, îl confundă pe acest Vlad vornic cu Vlad de la Siret, care era frate cu Crâstea ceașnic; acest Vlad de la Siret este consemnat în documentele interne între sfetnicii lui Alexandru cel Bun începând cu anul 1407 (DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 22, p. 32), până în anul 1415 (DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 41, p. 60); confuzia este evidentă întrucât într-un document din 19 februarie 1412 (DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 32, p. 46), în sfatul domnesc apar ambii dregători, fiind invocată „*credința panului Vlad de la Siret și a fratelui său, pan Crâstea ceașnic*”, precum și „*credința panului Vlad vornic*”! În plus, știm din documentul din anul 1403, august 1, că pe fratele lui Vlad (notat acum simplu, fără dregătorie, deoarece nu mai era vornic) îl chema Bogdan, nu Crâstea (DRH, A. Moldova, vol. I, nr. 18, p. 27).

¹⁰³ *Ibidem*, nr. 17, p. 25.

¹⁰⁴ M. Costăchescu, *op. cit.*, vol. II, nr. 167, p. 614.

¹⁰⁵ *Ibidem*, nr. 36, p. 51.

1415¹⁰⁶, aprilie 13, când era prezent pentru ultima dată în sfatul domnesc. Nu știm care este motivul pentru care nu mai apare în sfatul domnesc, însă putem bănuî că murise. Spre această concluzie ne îndreaptă un act emis de voievodul Alexandru cel Bun la data de 13 decembrie 1421, prin care o înzestra pe fosta sa soție, Rimgaila, cu târgul Siret și satul Volhovăț¹⁰⁷. Voievodul moldovean a întărit această danie cu credința a nu mai puțin de 61 de boieri¹⁰⁸ (!), cei mai mulți dintre ei nefiind membri permanenți ai sfatului. Între acești boieri, „mari și mici”, după cum se precizează în act, nu mai apare Vlad de la Pârâul Alb, fapt greu de crezut în ipostaza în care el ar mai fi fost în viață; apare în schimb un „*pan Bogdan*”, probabil fratele lui Vlad, menționat și în anul 1403 în sfatul domnesc¹⁰⁹.

III. Stăpâniri funciare

Uricele din timpul în care Vlad de la Pârâul Alb a fost menționat ca fiind în viață nu fac referiri directe la stăpânirile funciare ale acestuia.

Printr-un act din anul 1414, decembrie 20¹¹⁰, Alexandru cel Bun îi confirma boierului Crăciun Belcescul și fiilor acestuia stăpânirea asupra satelor sale: un sat „*unde este casa lui din veac*” (Belcești)¹¹¹ și Negoești, ambele situate pe cursul Pârâului Alb, cu certitudine în apropierea curții lui Vlad de la Pârâul Alb și a satelor deținute de acesta în zonă. Acest fapt este probat cu o informație ce se află în documentul amintit, în care, descriindu-se hotarele domeniului lui Crăciun Belcescul, apare ca punct de hotar „*capătul Câmpului de la Vlad*”¹¹².

Deși nu se specifică în mod clar că acest câmp aparținea acestui Vlad avut în vedere de noi, putem presupune cu destulă temei că aparținea acestuia, știut fiind faptul că Vlad este amintit în documentele din anii 1414-1415 cu expresia de „*Vlad de la Pârâul Alb*”, unde cu siguranță își avea și posesiunile¹¹³, chiar în documentul cu pricina fiind trecut pe lista martorilor. Care erau aceste sate, aflăm dintr-un document din anul 1506¹¹⁴, menționat deja când m-am

¹⁰⁶ *Ibidem*, nr. 41, p. 60.

¹⁰⁷ *Ibidem*, nr. 48, p. 69-71.

¹⁰⁸ Au fost luați în calcul și frații boierilor menționați, cărora însă nu li se oferă numele: credința panului „Ștefan Stravici și fratele său”, de exemplu; vezi *DRH, A. Moldova*, vol. I, nr. 48, p. 70.

¹⁰⁹ *Ibidem*, nr. 18, p. 27.

¹¹⁰ *Ibidem*, nr. 38, p. 54.

¹¹¹ *Ibidem*, Indice de nume, p. 438.

¹¹² *Ibidem*, nr. 38, p. 54. Domeniul boierului Crăciun Belcescu și a descendenților acestuia este menționat până la jumătatea secolului al XVII-lea în numeroase documente interne, unele dintre ele rămase nepublicate, cum sunt cele de la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale – vezi colecția *Documente*, pachet nr. CDLXIV / 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 26.

¹¹³ Constantin Burac, bazându-se pe expresia „Câmpul de la Vlad” consideră că acest boier deținea un întins domeniu pe valea Pârâului Alb – vezi C. Burac, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 2002, p. 96.

¹¹⁴ *DIR, A. Moldova*, vol. I – *Veacul XVI*, nr. 41, p. 46-47.

referit la familia lui Vlad de la Pârâul Alb: este vorba de satele Șcheia și Zbârcești, situate pe Pârâul Alb, preluate atunci de la nepoții lui Vlad de către marele postelnic Cozma Șarpe.

În harta sa referitoare la ținuturile Țării Moldovei, Constantin Burac insera și satul Pârâul Alb, situat pe cursul pârâului cu același nume, sat care astăzi și-a schimbat numele în Valea Albă¹¹⁵. Dacă este să ne luăm după expresia cu care este identificat în ultimele documente acest Vlad, „*de la Pârâul Alb*”, putem considera că stăpânea și acest sat unde, probabil, își avea curtea.

IV. Activitate de ctitor

Nu cunoaștem vreo ctitorie religioasă a lui Vlad de la Pârâul Alb. Este posibil însă ca el, sau unul din frații săi, mai precis Bogdan, să fi construit o biserică, probabil din lemn, material ce exista din abundență prin partea locului, care nu s-a păstrat. O informație de acest gen se găsește într-un document fals, atribuit vremii lui Alexandru cel Bun, purtând data de 11 iulie 1428¹¹⁶ – în realitate, cel mai probabil de la sfârșitul secolului al XVI-lea, plăsmuit de călugării Mănăstirii Bistrița, în vederea sporirii veniturilor acesteia¹¹⁷. În acest document se spune că voievodul Alexandru cel Bun a pus sub ascultarea mănăstirii Bistrița 50 de biserici, fiind numită fiecare dintre acestea. Chiar dacă documentul este dovedit ca fiind fals de către editorii *DRH* totuși el descrie niște realități existente la sfârșitul secolului al XVI-lea, în sensul că aceste biserici existau la acea vreme și mănăstirea dorea să aibă control asupra lor. Astfel, printre bisericile puse de voievod (sic!) sub ascultarea mănăstirii Bistrița, se număra și biserica lui „*Bogdan de la Pârâul Alb*”¹¹⁸. Desigur, această biserică exista în momentul când călugării falsificau respectivul act.

Cine era acest „*Bogdan de la Pârâul Alb*”? Așa cum am văzut, când ne-am referit la familia lui Vlad de la Pârâul Alb, Bogdan putea fi atât tatăl¹¹⁹ lui Vlad cât și unul dintre frații săi, cel pomenit în anul 1403¹²⁰ în Sfatul Domnesc.

¹¹⁵ De asemenea, Gh. Nicolaev și S. Tabuncic, în harta intitulată *Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt*, au trecut satul Pârâul Alb, (posesiunea lui Vlad de la Pârâul Alb, n.n.), la nord de pârâul cu același nume, pe locul unde astăzi este satul Valea Albă, comuna Războieni, județul Neamț.

¹¹⁶ *DRH, A. Moldova*, vol. I, nr. VI, p. 424-425.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 425, vezi comentariul la document.

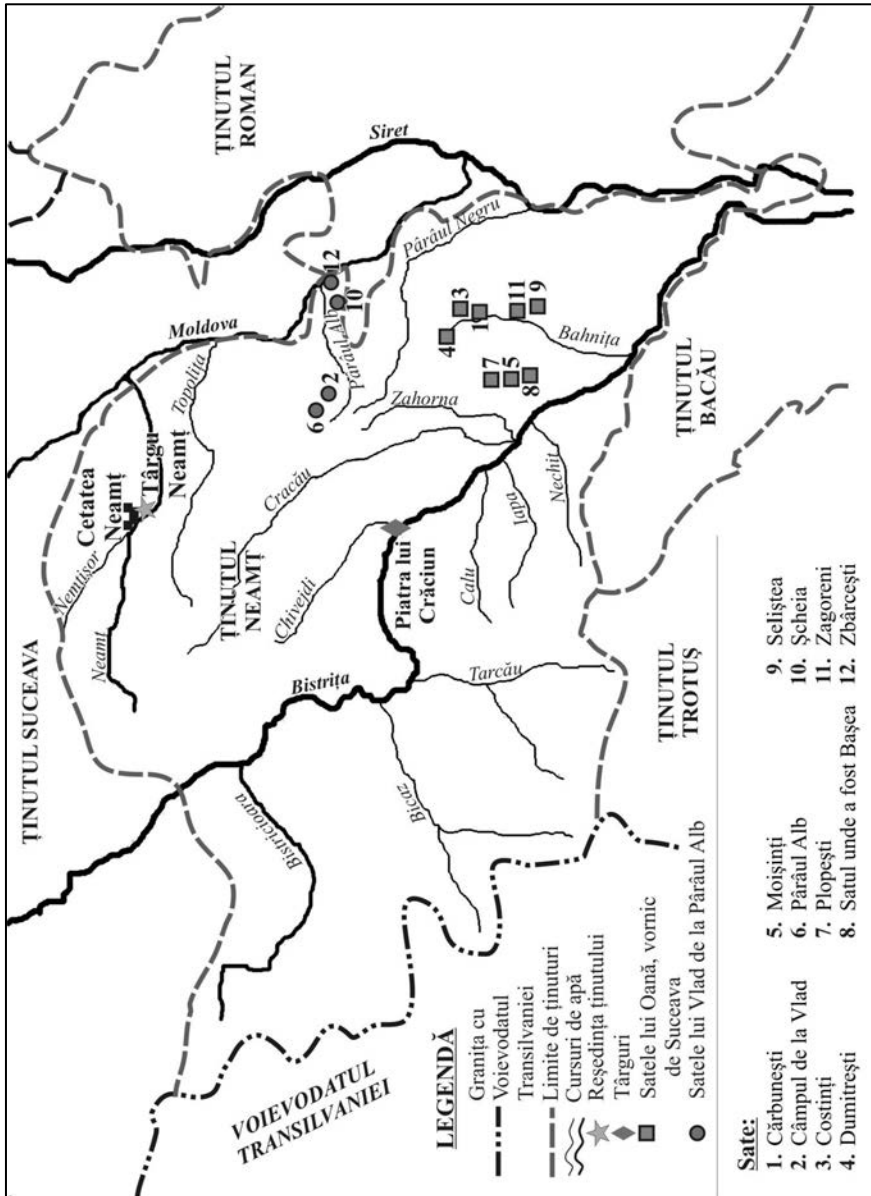
¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *DIR, A. Moldova*, vol. I – *Veacul XVI*, nr. 41, p. 46-47.

¹²⁰ *DRH, A. Moldova*, vol. I, nr. 18, p. 27.

Nr.	Numele boierului	Dregătorii, atribuții	Stăpâniri nemțene	Sursa	Stăpâniri în alte ținuturi	Sursa
1	OANĂ, VORNIC DE SUCEAVA	<i>sfeinic:</i> 1401-1425 <i>vornic de Suceava:</i> 1401-1424	- Seliște - Zagoreni - satul unde a fost Bașea - Costinți - Moisinți - Plopești - Dumitrești - Cărbunești	<i>DRH, I, nr. 90, p. 134-136</i>	- Tulova - Stroinți - Zaharinți - Litanăuți <i>(ținutul Suceava)</i> - Cornești - Miclăușeni - Loznova - Săcăreni - Vorniceni - Dumrești - Lavrești - Țigănești <i>(ținutul Lăpușna)</i> - Sadova - Homicești <i>(ținutul Orhei)</i>	<i>DRH, I, nr. 90, p. 134-136.</i> <i>DRH, I, nr. 47, p. 67-68.</i>
2	VLAD DE LA PÂRÂUL ALB	<i>sfeinic:</i> 1392-1415 <i>vornic:</i> 1393-1400, 1407-1413	- Pârâul Alb - Câmpul de la Vlad - Scheia - Zbârcești	<i>DRH, I, nr. 38, p. 54</i> <i>DRH, I, nr. 38, p. 54</i> <i>DIR, XVI-I, nr. 41, p. 46-47</i>		

Stăpânirile funciare ale boierilor Oană vornic de Suceava și Vlad de la Pârâul Alb

Harta domeniilor nemțene ale lui Oană de Suveava și Vlad de la Pârâul Alb

**LAND OWNERS FROM NEAMȚ COUNTY DURING
THE FIRST HALF OF THE XVTH CENTURY.
GOVERNORS OANĂ FROM SUCEAVA
AND VLAD FROM PÂRÂUL ALB**

Abstract

This study, regarding the history of Neamț County in the Middle Ages, is focused on a subject approached by the author in several occasions, being also the topic of his doctoral studies. Previously, through a series of articles published in magazines such as "Historiographic Options" or "Magister", the author discussed a number of issues pertaining to the nobility owned land areas in Neamț County.

Through the present study the author investigated the socio-economic and political life of two great boyars in the first half of the fifteenth century: Oană, governor of Suceava and Vlad, known in some documents as Vlad from Pârâul Alb (White Creek).

The research of several documents – some published in national collections, others from the State Archives from Iași – shown that these boyars received great political importance during the reign of Alexandru cel Bun, such as reflected by the extent of their bestowed properties. Thus, Oană, the governor of Suceava, came to possess no more than 23 villages, of which nearly half were placed in Neamț County, near Băhnița Creek. Of particular interest is the fact that these villages were placed side by side, forming a unit, although at that age is not too common for rulers to equip their boyars with such undivided properties, just to avoid the creation of local centres of power. Vlad governor's possessions, less numerous, were composed by the villages Pârâul Alb, Șcheia and Zbârcești, but also *Câmpul lui Vlad* (Field of Vlad), remembered as a border in a document.

Into the deep religious spirit which characterized the medieval man, these high officials of Moldavia were both founders of religious places and donors, fully proven in case of Oană, governor of Suceava, and very probably the same in case of Vlad from Pârâul Alb.